

En datter fra Kina

Familien Pedersen har en datter. Hun er tre år og ble adoptert fra Kina i 1999. I alt var det 100 familier som gjorde som familien Pedersen, mens det totalt var litt i overkant av 500 familier som adopterte barn fra utlandet det året. Hadde familien Pedersen adoptert noen få år tidligere, hadde sjansene for å få et barn fra Kina vært relativt små. Tall fra statistikkbyråene i Sverige og Danmark viser at det nå blir adoptert mange fra Kina også der.

Trude Jakobsen

Hvis Pedersen hadde adoptert for 30 år siden

Fram til for cirka 30 år siden var adopsjon i Norge så godt som ensbetydende med adopsjon innen landegrensen. Det var nok av barn som ikke foreldrene hadde mulighet til å ta seg av, og som av den grunn ble satt bort til andre (Sætersdal og Dalen 1999). Nye prevensjonsmidler og bedre sosiale og økonomiske forhold for ugifte mødre, i tillegg til at det ble mer sosialt akseptert å være enslig forsørger, har etter den tid redusert antall barn i Norge som er tilgjengelig for adopsjon. Forandringene har kommet gradvis, med et klart skille på midten av 1980-tallet.

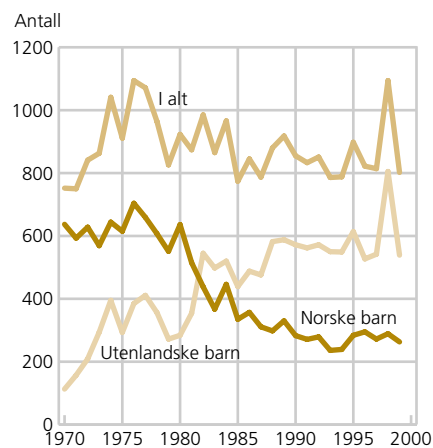
La oss tenke oss at familien Pedersen hadde adoptert datteren sin i 1966. Da hadde de vært blant de svært få familiene i Norge som adopterte barn fra utlandet. På den tiden adopterte kun en av ti adoptivfamilier barn fra utlandet. Dette viser tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Fem år senere, i 1971, hadde dette forholdet forandret seg til at to av ti adoptivfamilier adopterte barn fra utlandet, men denne forskjellen begynte nå gradvis å bli mindre, og flere og flere familier valgte å adoptere barn med utenlandsk bakgrunn. Gjennom hele 1970-tallet økte andelen av familier som adopterte barn fra utlandet og dominansen av adopsjon av norske barn ble etter hvert mye mindre. De store linjene på 1970-tallet viser at i snitt adopterte tre av ti familier barn fra utlandet, hvert år.

Det er imidlertid på 1980-tallet at adopsjoner av utenlandske barn virkelig skyter fart i Norge. Utviklingen viser at økningen skjedde år for år, og fra 1982 er andelen familier som adopterer fra utlandet over halvparten av alle som adopterte. På slutten av 1980-tallet, i 1989, adopterte omtrent syv av ti familier utenlandske barn. Dette forholdet har holdt seg mer eller mindre konstant gjennom hele 1990-tallet også, med tall for til og med 1999, som er det siste året det foreligger offisiell statistikk for. Ser vi bort fra stebarns-adopsjoner, er adopsjon i Norge i dag nesten ensbetydende med adopsjon av barn fra utlandet.

Mens familien Pedersen var en av 500 familier som adopterte et utenlandsk barn i 1999, ville de vært en av 86 hvis de hadde adoptert i 1966. Her er det klart at mye har skjedd og at utviklingen i store trekk har fulgt den generelle samfunnsutviklingen. Det siste tiåret har antall adopsjoner av utenlandske barn ligget på rundt 600 barn i året. Tallet svarer til omtrent 1 prosent av alle barn som fødes hvert år i Norge.

Året 1998 må nevnes som et år med særdeles mange adopsjoner av utenlandske barn; litt i overkant av 800. Det er grunn til å merke seg at tallet er

Figur 1. Adopterte, etter norsk/utenlandsk statsborgerskap. 1970-1999

Kilde: Befolkningsstatistikk og sosialstatistikk.

Trude Jakobsen er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for befolknings- og utdanningsstatistikk (trude.jakobsen@ssb.no).

høyere enn den reelle situasjonen dette året. Dette skyldes i all hovedsak at en rekke adopsjoner som skulle vært registrert i 1997, først ble registrert i 1998. Dermed viser adopsjonsstatistikken en sterk økning i 1998. Men adopsjonsforeningene registrerte en faktisk økning dette året, selv om økningen i realiteten var langt mindre enn hva statistikken viser.

Familien Pedersen ønsket seg barn

Økningen i antall adopsjoner fra utlandet må blant annet ses på bakgrunn av at adopsjonsformidlingen her i landet kom i mer faste og strukturerte former gjennom 1970- og 1980-tallet. Dette gjorde at det var lett for familien Pedersen å få den informasjonen og veiledningen de ønsket og trengte for å kunne velge å adoptere et barn fra utlandet. Det er ikke godt å si hva som var Pedersens motiv for å velge å adoptere, men det kan tenkes at de var et av flere par som ikke kunne få barn, til tross for at de ønsket det. Noen par adopterer ut fra politisk overbevisning.

Da adopsjon av utenlandske barn startet i Norge, var befolkningen her i landet forholdsvis homogen med hensyn til utenlandsk opprinnelse. Dette forholdet har i dag endret seg, og vi har fått et samfunn med mange nasjonaliteter representerte. Dette kan gjøre det lettere for familier å velge å adoptere fra utlandet og la disse barna vokse opp i Norge.

Pedersens datter er med i innvandrerstatisikken

Statistisk sentralbyrå (SSB) opererer med flere kategorier for personer med innvandringsbakgrunn. 'Utenlandsadopterte'¹ er en av kategoriene.

1. januar 2000 var det, ifølge SSB sine data, 13 500 bosatte personer som var definert som utenlandsadopterte, deriblant Pedersens datter.

En litt mer inngående forklaring i forhold til innvandrerstatisikken viser at noen av dem som faller inn under kategorien "født i utlandet av foreldre som er født i Norge", skulle vært i kategorien "utenlandsadoptert", og omvendt. De som er adoptert fra utlandet, av to adoptivforeldre som er født i utlandet, vil regnes som førstegenerasjonsinnvandrere.

Det er grunn til å tro at statistikken inneholder en del feilkilder, blant annet fordi adopsjonsprosedyren blir noe forskjellig avhengig av hvilket land barnet kommer fra. En feilkilde kan også ligge i det at adopsjonsbevilling gis et kalenderår etter at barnet kom til landet, noe som gir et etterslep i statistikken. Likevel er det ingen grunn til å tro at de nevnte feilkilder har som konsekvens store avvik fra de reelle tallene.

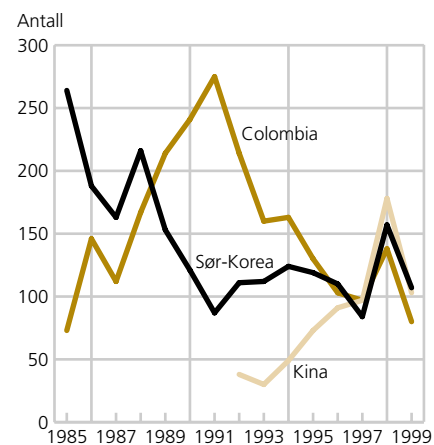
Få land dominerer

Hadde familien Pedersen adoptert på et annet tidspunkt, er det liten sjanse for at de hadde fått et barn fra Kina. Kina ble først framtrædende som adopsjonsland i siste halvdel av 1990-tallet. Sannsynligheten hadde derimot vært svært stor for at de hadde fått et barn fra Sør-Korea, hvis de ønsket et asiatisk barn, og hvis de hadde adoptert på slutten av 1970-tallet eller en gang på 1980-tallet. På slutten av 1970-tallet var i snitt nesten tre av fire som ble adoptert fra utlandet fra Sør-Korea. Noen få kom fra andre land i Asia og i Sør-Amerika. Gjennom hele 1980-tallet sank imidlertid andelen adopterte barn fra Sør-Korea, i takt med at andelen steg for barn fra Colombia, som alltid har vært det dominerende adopsjonslandet i Sør-Amerika. I 1999 var imidlertid Sør-Korea igjen det enkeltlandet det ble adoptert flest barn fra, tett etterfulgt av Kina.

Om datamaterialet

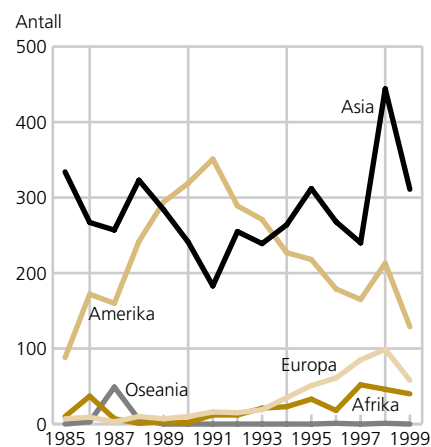
Statistikk over adopsjoner har blitt utarbeidet av Statistisk sentralbyrå siden midten av 1960-tallet. Melding om adopsjon registreres av Statens ungdoms- og adopsjonskontor, som gir meldingene videre til Det sentrale folkeregisteret (DSF) i Skattedirektoratet, der eventuelt nytt fødselsnummer påføres. Samtidig registreres adopsjonen i DSF. Statistikken gir informasjon om antall adopterte per år, alder, kjønn, antall norsk- og utenlandsadopterte. Dessuten om barnas tidligere statsborgerskap/fødeland, og om stebarns-adopsjoner.

Figur 2. Adopterte, etter tidligere utenlandsk statsborgerskap. Utvalgte land. 1985-1999

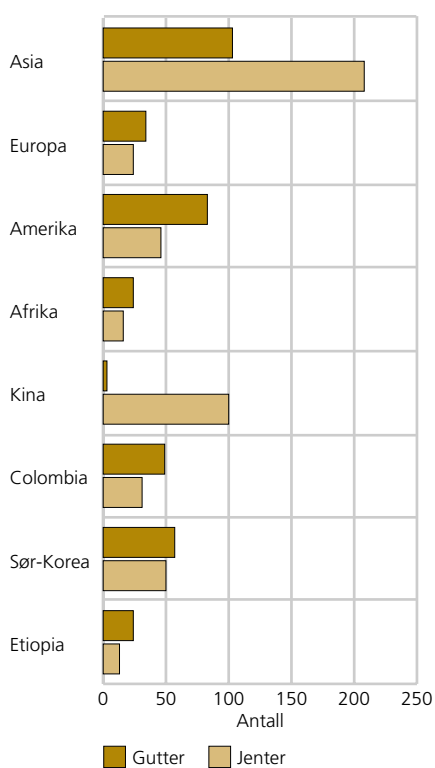
Kilde: Befolkningsstatistikk og Sosialstatistikk.

Figur 3. Adopterte, etter tidligere utenlandsk statsborgerskap. Verdensdel. 1985-1999

Kilde: Befolkningsstatistikk og sosialstatistikk.

Figur 4. Adopterte med utenlandsk statsborgerskap, etter kjønn. 1999

Kilde: Befolkningsstatistikk.

Hvor barna har kommet fra, har forandret seg i takt med det politiske verdensbildet, og ikke minst etter hvilke land som har hatt organisert adopsjonsformidling og etablert samarbeid med adopsjonsformidlere her i landet (Sætersdal og Dalen 1999). Fra Asia kom de første adopsjonsbølgene i forbindelse med Korea-krigen og Vietnam-krigen. Disse barna har i dag blitt voksne og er nå i 30-årene. Motivet for å adoptere var kan hende ikke bare ønsket om å få et barn, men også ønsket om å hjelpe barn i et krigsherjet land.

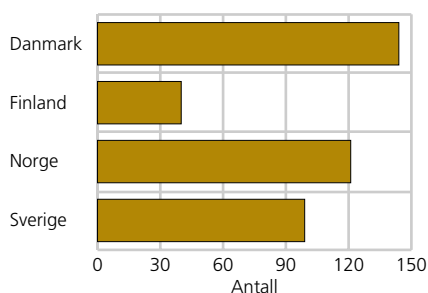
Den første interessen for å adoptere barn fra utlandet meldte seg så tidlig som like etter den annen verdenskrig. I Norge skjedde det i noen, om liten, utstrekning adopsjon av barn fra de mest krigsherjede deler av Europa. Da spesielt Tyskland, og i noen grad Hellas. Disse adopsjonene avtok ganske raskt når Europa hadde kommet seg etter de verste krigsskadene (NOU 1976: 55).

Det viser seg at det er visse linjer å spore i hvor de utenlandske adoptivbarna har kommet fra, et mønster som er ganske klart og som domineres av et fåtall land. Lenge var dette landet Sør-Korea, men skillet kom i 1989. Da overtok Colombia og hvert tredje barn kom da derfra. På begynnelsen av 1990-tallet, fram til 1994, holder situasjonen seg slik; det er flest fra Sør-Amerika, med Colombia som det dominerende landet. Sør-Korea er fortsatt dominerende blant de asiatiske landene, med India og Filippinene hakk i hæl. Hadde Pedersen adoptert på dette tidspunktet, hadde det vært en liten mulighet for å få en datter fra Kina. I 1994 blir Asia igjen den store verdensregionen når det gjelder adopsjon, men Colombia dominerer som enkeltland fram til 1996, da Sør-Korea igjen overtar. Året senere adopterer flest familier barn fra Kina og Colombia.

I den store sammenhengen har adopsjoner fra Kina "druknet litt" i forhold til andre land. Økningen i forhold til adopsjoner av barn fra Kina har skjedd gradvis, med en begynnende tendens på begynnelsen av 1990-tallet. Da var det rundt 30-40 adopsjoner fra Kina. Da Pedersen adopterte i 1999, var tallet steget til 100. 1998 er imidlertid det året med flest adopterte fra Kina. Tallet var da 180 barn.

Å adoptere barn fra andre land i Europa, har det vært liten tradisjon for. Bortsett fra det som fant sted av adopsjoner like etter annen verdenskrig, er det først de siste fem-seks årene vi kan peke på at antall adopsjoner fra andre europeiske land har økt. I 1991 utgjorde disse barna nær 3 prosent av alle dem som ble adoptert fra utlandet. I 1997 var denne andelen steget til nesten 16 prosent. Barna som adopteres fra europeiske land kommer i all hovedsak fra Russland, Romania og Ungarn. Afrika er et kontinent norske familier har adoptert få barn fra. Gjennom 1990-tallet kom mellom 5 og 10 prosent av barna fra et land i Afrika, og da oftest fra Etiopia. Fra Oseania har det totalt sett blitt adoptert svært få barn.

Figur 5. Antall adopsjoner per million innbyggere

Kilde: Danmarks statistik; Statistisk centralbyrå, Norge; og Statistiska centralbyrå, Sverige.

Mange under tre år ...

Åtte av ti barn med utenlandsk statsborgerskap, som ble adopterte i 1999, var under tre år gamle. Det var omtrent like mange under 1 år som det var barn mellom ett og to år. Ett av ti barn var mellom tre og elleve år, og svært få barn var 12 år og eldre. Til sammenligning var over halvparten av de norske barna som ble adopterte over 12 år. Kun to av ti av disse barna var under tre år gamle.

Relaterer vi alderssammensetning til alle adopterte, finner vi at over 60 prosent var under 3 år, og cirka 20 prosent hver av aldersgruppene tre til elleve år og 12 år og over i 1999. Det er spesielt i siste halvdel av 1980-tallet og hele 1990-tallet at antall adopterte i aldersgruppen under 3 år har dominert. Gjennom hele 1970-tallet var de fleste i aldersgruppen tre til elleve år.

... og Pedersens datter er en av mange jenter fra Asia

Lenge, og helt fram til slutten av 1980-tallet, var det slik at det var flest jenter som ble adoptert fra utlandet. Noen år var det endatil dobbelt så mange jenter som gutter. Dette er spesielt framtrepende for situasjonen slik den var gjennom hele 1970-tallet. Bildet har forandret seg, og i en femårsperiode i overgangen mellom 1980-årene og 1990-årene, var det slik at det ble adoptert flest gutter fra utlandet. Familien Pedersen valgte imidlertid som litt over halvparten i 1999; en jente. Gjennom hele 1990-tallet har det blitt adoptert litt flere jenter enn gutter, men forskjellene er ikke nevneverdige.

Enkelte land viser imidlertid store kjønnsforskjeller. Tar vi utgangspunkt i statistikken for 1999, viser den at fordelingen var spesielt skjev for de kinesiske barna; bare 3 gutter mot 100 jenter. Bildet gjenspeiles også hvis vi ser Asia under ett, hvor hele syv av ti barn var jenter. Fra Etiopia ble det derimot adoptert dobbelt så mange gutter som jenter, og fra Colombia var seks av ti gutter. I de norske adopsjonene og fra øvrige Europa, Amerika og Afrika var guttene i flertall.

Etter folketallet flest i Danmark

I forhold til folketallet ble det adoptert flest utenlandske barn i Danmark, tett etterfulgt av Norge (fig. 5). Dette kommer fram ved å sammenligne landene Danmark, Finland, Norge og Sverige. Som tallgrunnlag er brukt årsstatistikk for 1999, med unntak av Finland, hvor tallene viser registreringer for 1998.

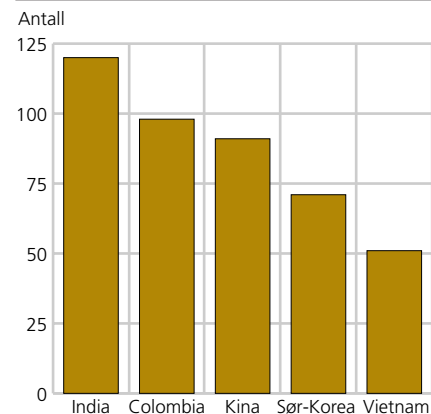
I absolutte tall var det Sverige som adopterte flest barn, med sine nesten 900 adopsjoner av barn med (tidligere) utenlandsk statsborgerskap. Danmark, Norge og Finland hadde henholdsvis i overkant av 700, 500 og 200 adopsjoner.

Norge og Sverige bruker barnas (tidligere) statsborgerskap for å skille mellom nasjonal og utenlandsk opprinnelse, mens Danmark og Finland bruker barnas fødeland. De ulike utgangspunktene burde ikke ha nevneverdig å si for sammenligning mellom landene. I all hovedsak er det snakk om adopsjon av små barn, hvor det er samsvar mellom fødeland og deres (tidligere) statsborgerskap.

Alle tall har med alle adopsjoner, både familierelaterte og ikke-familierelaterte. Andelen av familierelaterte adopsjoner av barn med utenlandsk opprinnelse er relativt liten i alle land, med unntak av Danmark.

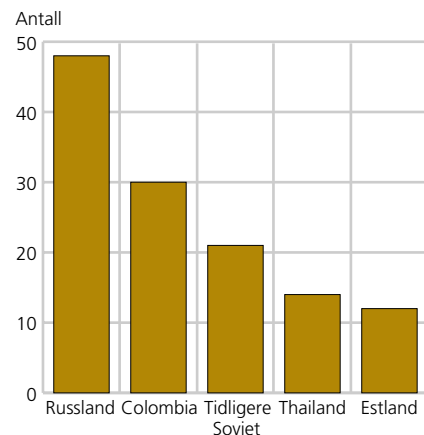
I alt ble det adoptert cirka 750 med utenlandsk fødeland i Danmark i 1999. En av sju adopsjoner var familierelatert, brorparten fra Europa og Asia. Familien Pedersen ville hatt over 10 prosent sjanse for å få et barn fra Kina hvis de hadde bodd i Danmark. To år tidligere var det kun 5 prosent som adopterte fra Kina. Flest adopterte var det fra India, Colombia og Kina.

Figur 6. Adopterte i Danmark, etter fødeland. Utvalgte land. 1999

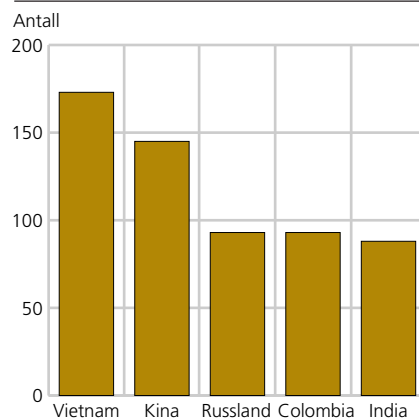
Kilde: Danmarks statistik.

Figur 7. Adopterte i Finland, etter fødeland. Utvalgte land. 1998

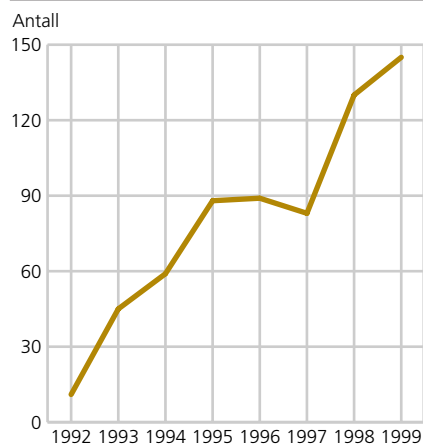
Kilde: Statistikcentralen, Finland.

Figur 8. Adopterte i Sverige, etter statsborgerskap. Utvalgte land. 1999

Kilde: Statistiska centralbyrån, Sverige.

Figur 9. Adopterte i Sverige, med kinesisk statsborgerskap. 1992-1999

Kilde: Statistiska centralbyrån, Sverige.

Finland er det landet i Norden som adopterte færrest barn fra utlandet, kun litt i overkant av 200 i 1998. Nesten en av fire kom fra Russland, hvor flest barn ble adopterte fra. Dernest ble det adoptert flest barn fra Colombia, tidligere Sovjet, Estland og Thailand. Pedersen hadde ikke hatt noen sjanse til å få et barn fra Kina hvis de hadde bodd i Finland, da ingen barn ble adoptert derfra det året.

I 1999 ble det adoptert nesten 900 barn med (tidligere) utenlandsk statsborgerskap i *Sverige*. Flest barn kom det klart fra Vietnam, nesten 20 prosent. Det ble adoptert nesten like mange fra Kina, etterfulgt av Russland, Colombia og India, som de dominerende land (fig. 8). Siden 1992 har antall adopterte fra Kina blitt mer enn 12 ganger flere (fig. 9). I 1999 var antallet kommet opp i 145. Tilsvarende for Norge og Danmark samme år var henholdsvis 103 og 91.

1. De som hos SSB er kategorisert som utenlandsadopterte, er personer som er født i utlandet som enten er hentet fra adopsjonsfilene (etter 1994), fra de månedlige journalmeldingene fra folkeregistersystemet (fra 1985 til 1995), eller står registrert med to norskfødte foreldre og samtidig har utenlandsk statsborgerskap ved første innvandring. Kildene er relativt gode, men bør ikke brukes til å fintelle antall personer etter fødeland, alder etc.

Litteratur

Barbro Sætersdal og Monica Dalen (1999): *Hvem er jeg?* Akribe.

NOU (1976:55): *Adopsjon og adopsjonsformidling*.